

Az én muzsikám

Volt egyszer, hol nem volt, túl a külvárosi vasúti töltésen, a bolgárkertészetek mellett éldegélt egy család, ahol szerettek énekelni. Ezek voltunk mi, a szüleim hozták magukkal a régiak dalait. Így aztán még az ünnepi dalokat is, főleg a karácsonyiakat, népdalként ismertem meg. Akkor még azt hittem, hogy mindenhol betlehemeznek és regölnek, aztán rájöttem, eléggé ritka madarak vagyunk. Így volt ez egészen az iskoláig, a zenei osztályig.

A népzenei vonzalomban három nő volt az életemben: az édesanyám, Szécsi Margit, akivel szinte mindig fölveltük magnóra a rádió népek zenéi adásait, japánt, zulut, kecsuát, andalúzt, egyebet. A népdalvilágra nagykaput nyitott nekem. Észrevehettem a másokéban is a szépet és a szenvedélyt.

A másik két csodálatos személy, két Kodály-tanítvány: Sebestyénne Farkas Ilona, azaz Mona néni és Szabó Helga karnagy. Mona nénitől tanultam például furulyázni és a zenei alapismereteket. Helga néni pedig elvitte a növendékeit a rádióba, és sorozatban mutatta be a világnak, hogy hangzik a Kodály-módszer a gyakorlatban. A műsor alcíme ez volt: *Énekes improvizáció az iskolában*. Legalább tizenkét óra tömör gyönyör. Elképesztő szerencsénk volt a két sokra hivatott tanárnővel, akiket Kodály rávett, hogy a zuglói iskolában tanítsanak a világhódító pálya helyett. A Hunyadi János Általános Iskola zeneoktatása akkor nemzetközi hírű volt, több nagy művész is megfordult nálunk, például Isaac Stern. Az egyik szépséges Kodály-kórusmű, amit én is énekeltem kisfiúként, máig sem hagy nyugton a dallam, szöveg és kép hármasságával, akkor mind ilyeneket rajzoltam: *Zöld erdőben, sík mezőben...*

Népdalfüggő voltam, és nem is tudtam róla. Hiába jártam dzsesszklubokba, koncertekre, nem elégített ki. Na, de megérezte ám a nemzedékem a táncház felszabadító örömét, s visszatért a vér az ereinkbe, csak úgy zubogott. Apám hozott Erdélyből egy magnószalagot Kallós Zoltántól. Teljes letámadás: gyimesi tiszti héjsza, ördögösfüzesi ritka magyar, széki négyes..., fölzaklatott, majd kiugrott a szívem. A három a magyar igazság is kiegészült a ráadással, a tánccal.

NAGY ANDRÁS (1953–2018) grafikus, könyvtervező, a *Hitel* képszerkesztője volt haláláig.

Magam is húztam át a Tündérkertbe, a menyasszonyomhoz, aztán Kallós útmutatására Moldvába, Lujziba, megismerni a hejgetést, aztán az ördöngösfüzesi lagziba, táncházba meg kántálni Méréba, Visába, Réka lányomat ott is kereszteltük. Oda jutottam, hogy akaratlanul is ezek a bevésődések gyönyörködtetnek, vigasztalnak, biztatnak magyarul élni, küszködni és szeretni.

Addig élek, amíg élek, amíg bennem zeng a lélek / zeng a lélek, zeng a szó, zeng a szerelemajtó! – aztán – Úgy búsulok, majd meghalok, mégis jó kedvet mutatok – vagy – Zúgjál erdő, sejhaj, csendülj mező, falevél...

Na, így vagyok ezzel. Még a képi emlékek is meghatározóak a terveimben.

Fölteszem, mondjuk, a nagysajóit, és a paradicsomi indák mindjárt beszövik a porcikáimat, szinte érezni, ahogy halad ide-oda. Persze ehhez olyan prímás is kell.

Hallod-e te szelidecske, leány vagy, vagy menyecske?

Ember tervez...

Feljegyzés videóportré anyaghoz

Olyan, egyszerre megnyugtató és fölzaklató gondolattal beszélhetek életem munkájáról, hogy rengeteg mondanivalóm van, miközben, ha annak csak kis részére tekintek, amivel adós vagyok embertársaimnak, enyéimnek, rájövök, hogy 200 év is kevés megművelni a tervbe vehető nyersanyagot. Persze a művelés viszi a prímét, hiszen kultúra nélkül mit sem ér az emberi élet, a társadalom. Értsük ide tevékenységeink széles körét, a gazdálkodókét, a mesteremberekét, a művészekét, tudósokét, a teljesítményeik határát vállalatokét, mindazt a tudást, amit szellemi és tárgyi evolúciónk hordoz.

A gondviselés, a tényezők együttállása úgy hozta, hogy olyan környezetbe szülessék, ahol csak a jó minőségű értékrend érvényesül, akár a megélhetés forrásait nézem, akár a fölmenőim munkáját, életét. Ez meghatározó. Elődeink kezét fogva állunk talpra, az ő tudásuk segít a közös nagy mű megértésében, életcéljaink megfogalmazásában, úgy is, ha egy nagyobb családra, a nemzetre vagy szakmai, művészi és megbecsülésre érdemes társadalmi közösségekre, hagyományainkra gondolok. Érvényes ez jó gazda, földműves nagyszüleim örökségére, asztalos nagyapám mesterségtiszteletére, költő szüleim magas hőfokú izzására, szabadságakarására. Nem szeletelném, hogy anyámtól, Szécsi Margittól vagy apámtól, Nagy Lászlótól kaptam ezt és ezt, mivel hátra van még a magam családja. Elsősorban Erdélyből érkezett feleségem, aki az összefüggéseket kiválóan látó, tanítványait hazaszeretetre nevelő történelemtanár. Akárhova

tekintek, ott egy különleges személy. Komoly ösztönzés ez – bárcsak kereshetne, találhatna ilyen világot, akinek nem adatott.

Visszanézve immár nem féltutamból, azt látom, hogy tarthattam magam az ifjú ábrándhoz: tartósat és hasznosat alkotni. Ehhez a képzettségem és tehetségem megvolt, apám a grafika felé tanácsolt, a mestereim is jók voltak a Kisképzőtől fölfelé, pl. Szalai Zoltán, Pásztor Gábor, Kass János, Szántó Tibor és még több művészpélda a családi, baráti körből. Amikor már tervező grafikus-művészként a könyvművészethez szegődtem, elég önző módon arra gondoltam, a szép és jó könyv száz év múlva is megmutatja, ha nem akárki dolgozott vele. A könyvszakma csodálatos. Egyfelől megértő fegyelmet követel, mert sok művelet végeredménye a szép könyv, ezért előre kell látni a célt, mint a műépítészeten. Bizony sok nyegle, csiricsaré putri szomorítja a mai szemlélőt. Talán a technika ördöge csábítja csak a hasznoszerzés felé ezt a területet is? Nem. Globális tünet az értékek hígulása, az esztétikai küzdelem madáchi értelemben, szintén szüntelen. Egyébként se fogjuk rá az életminőség javítását szolgáló technikára a hanyatlást. Egy hétpróbás grafikus lásson mindent előre, tartson lépést, érvényesítse az új tudást, hozza a magasabb rendű többletet a számítógépes eszközökkel is, keltse föl az igényt a jó minőség iránt. Ezzel vállaljon szerepet a közösség vizuális színvonalának fejlesztésében. Lássuk át, a feladat kettős: a meglevő értékek átültetése, átfogalmazása az újabb korokba, a kezdeményező hajlam ébren tartása, és még az új, soha nem látott műveket is meg kell alkotni!

Már a pályám elején azzal szembesültem, hogy rémes vizuális szakadék tá Tong a társadalom különböző rétegei között. Mintha nem is az én népem volna, akinek rajzolk, tervezek, szerkesztek, hanem az érzékelésben így-úgy elhanyagolt, esztétikai butaságtól nem látó, vadidegen nézőknek. Grafikus növendéktársaimmal még simán csak esztétikai nívótlanságnak véltük a bajt, amit majd virtuóz, ütös poénjainkkal áthidalunk, és ízibe meghódítjuk a világot. Ma is szeretem ezt a közösséget, jó tervező lett minden társam. Klasszis volt ez a néhány évfolyam is. Fölöttem járó grafikus barátom plakátszlogenje szerint: „Az Iparművészeti FőisCola volt az igazi”. Mi hiányzik mégis? Az emberi kibontakozásunk során kidolgozott jelképrendszer általános ismerete, ezen belül a magyarság sajátos vizuális kultúrájának fölmutatása és ezeknek a közgyakorlatban való érvényesülése. Már a typo-grafika szakon is foglalkoztatott ez a kérdés, gyűjtöttem a látványanyagot, rajzoltam és rajzoltattam, de majd tíz év kellett ahhoz, hogy rátaláljak a *Jelképtár* könyvhöz a kivételes ismeretekkel fölverteztett szerzőtársaimra, Hoppál Mihályra, Jankovics Marcellre, Szemadám Györgyre. Talán már a 7. bővített kiadásnál járunk. Sok száz szócikk, ezernél is több rajz és minden tételnél magyar vonatkozások. Úgy vagyok ezzel, mint Kallós Zoltán keresztkomám a jelmondatával: „addig maradunk magyarok, amíg magyarul énekelünk és táncolunk”. Azaz itt is nyelvében él a nemzet, esetemben a látványvilág anyanyelvében. Ez már tizenéves koromban belém oltódott, megismerkedvén a táncház elevenségével, amely a lázas-lázadó beatvilágomat önkéntelenül áthangszerelte. Jó zenei alapképzéssel könnyű volt szeretni a tiszta

forrást. A bartóki modell él, gondoltam magamban akkor és ma is az *Allegro barbarót* hallgatva. Ez a sarkcsillagom.

Ahhoz, hogy meggyőződjek e tétel hitelességéről, magamnak kellett bizonyítani. Diploma után egy évvel munkába állva, a Helikon Kiadóban már különleges könyveket tervezhettem, gondolozhattam, kultúrtörténeti és művészettörténeti alpműveket, bibliofil és hasonmás műveket, klasszikus és modern írásoknak adhattam formát, tudományos ismeretterjesztő és néprajzi munkáknak. Néhány cím ezek közül – Móricz Zsigmond: *Erdély*, László Gyula: *Árpád népe*, a *Korán*, *Thuróczy Krónika*, *Székita kincsek nyomában*, *Virágok vetélkedése* (fotóalbum), *Róth Miksa művészete*... Illusztrálhattam Tolsztoj *Hadzsi Muratját*, Lorca színdarabjait, Kós Károly *Országépítőjét*, Eckhart mester *Teremtés könyvének magyarázatát*, kazak és kirgiz népmeséket, a *Gyimesi csángó mondák, ráolvasások és imák* könyvet. A tizennyolc év Helikonos műhelymunka mellett, hogy együtt dolgozhattam pár nagy formátumú, a könyves szakmában is alkotó grafikusművészekkel pl. Gyulai Líviusszal, Rékassy Csabával és néhány fotóművésszel, a szakmai fegyelem magasiskolája is volt kiváló munkatársaim egymásra figyelő társaságában. Itt ért a legtöbb szakmai elismerés és díj. Ez később hozzájárult, hogy más cégektől is bőven kapjak megrendelést, sorozatokat. Tervezhessek emblémát (*Kodály Kamara Táncgyűttes*, *Népszínház*, kettős állampolgárság logója), díszletet (*Sámántánc*, *Szent Kinga gyűrűje*), táncházas lemezsorozatot, Kallós Zoltán könyveit és lemezeit, cédéket, Bognár Szilviáé különösen nagy örömet okozott.

Mi ezekben az egyedi, a rám jellemző hangvétel? A modern technikai eszközöket igénylő nyomdakész anyagban is megjelenik a kézművesség, hol egy-egy kalligrafált címnél, hol a szabadkézi ornamensnél vagy más grafikai plusznál. Talán az is, hogy a klasszikus felfogás szerint igyekszem szem előtt tartani a tartalom és forma egységét. Különösen, ha olyan értő szemű, nagyrészt még kortárs szerzők műveivel foglalkozom, mint Buda Ferenc, Csoóri Sándor, Falusi Márton, Jánosi Zoltán, Kiss Benedek, Nagy Gábor, Szöllösi Zoltán. Az arányok több tekintetben is fontosak a főtéma és a magam munkája között. Első persze a stílus, amit kifejtetni itt hosszas lenne, különben is, Nagy Lászlóval szólva: „Műveld a csodát, ne magyarázd.” Első igazi mesterem Ő volt, tőle leshettem el több grafikai eljárást és fogást, s főleg azt, hogy gyöngé termést ne adjak ki a kezem alól.

Vissza tehát a szüleimhez. 1973 óta tervezek nekik könyveket, lemezeket. Az első Nagy Lászlóé volt, a *Versben bujdosó*. Szécsi Margit é a *Madaras mérleg*. Amikor látták, hogy a terveim jók, velem készítették a címlapokat, később többet is vállaltam. Az igazi örömet a közös bukfencnkönyvbe tervezett meseverseik illusztrálása hozta már az új évezredben, Nagy László *Csodamalac* és Szécsi Margit *Eszem a gesztenyét*. Az ő gondolatfűzésük, szóhasználatuk hat rám a legerősebben, olyannyira, hogy az utóbbi években megjelenő művészeti írásaimban fölfedezem, hogy a fordulat forrása bizony egy Szécsi Margit-anagramma vagy egy Nagy László-szállóige. Hányszor kérdezték tőlem: milyen is két költőzseni fiaként létezni? Nekem édes teher. Bár még van tartozásom.

Élhetünk-e teljes életet? Ki miben látja, természetben, hitben. Nekem a mindennapi MIÉRT-ből bontakozik ki az értelmes élet. A kíváncsiságból, egészséges önazonosság-tudatunk fejlesztéséből, személyes és közösségi értelemben. Örök szerelem ez vagy szomjúság? Aki nem volt szerelmes, nem tudhatja. Megelégedni a felszínes örömszerzés lity-lötty módjával annyi, mint lepaktálni a giccsel. Az igazán nagy alkotásokért szellemileg is meg kell dolgozni, ha nem is éppen a befogadáskor, de az ismeretek és a műmegértés elsajátításakor. Létezésünk minden rétegében így van ez. Sajnos a jó bort a pancsolt lőréhez szokott réteg nem is képes értékelni. Ember tervez, borissza végez.

Mostanában a művészeti írásban érzem szükségét valamiféle hiánypótlásnak. Nem írnának elegendően? Mást és másról igen. Engem a problematikus témák fölöttébb izgatnak: az ízlés hanyatlása, a fércművek eltűrése. A nivótlan, hazug selejtelek fölhasználása igazi művészet helyett épp olyan üzletszerű szélhámosság, mint a közéletben – értékválság, lefelé húzó örvény, és mindig akad, aki alább kínál a népszerűségért. Ellene az új formájú, a klasszikus esszétől, kritikától, glosszától eltérő drámai vitairatokat is bevethetőnek tartom, mert még a sznobjaink se jó felé haladnak. Távolodunk a minőség forradalmától. Ezért a *Hitel* folyóirat képszerűsítőjeként is rendre a legjobb színvonalú alkotói példákkal igyekszem ellensúlyozni a felhígult közízlést. Idestova tíz éve munkálodom a lap arculatán. Évente 12 versenyképes címlappal is. A kulturális folyóiratunkat persze nem forgatják tömegek, de minőségi élményben lehet részük. Egy somlai borosgazdától hallottam: kevés borom lesz az idén, de az oroszlán.

Itt a vége, fuss el véle!

